

**SALES-CARBONELL,
Jordina; SANCHO
PLANAS, Marta
(eds.): *Monacato
primitivo, paisajes
eternos. Capítulos
de espiritualidad en
Occidente, siglos IV-VII***

Valentí Serra de Manresa, OFMCap

(Munera, 2)
Barcelona: Edicions
de la Universitat de
Barcelona, 2023, p. 139.

Amb aquest conjunt d'estudis —que les curadores d'aquest volum presenten d'una manera molt ben articulada— se'ns ofereix una aproximació històrica sòlida al naixement i al desenvolupament del primer monacat occidental impulsat al segle IV per una aristocràcia convertida al cristianisme. Amb el pas dels anys, d'aquelles incipients presències monàstiques —inicialment ubicades en el marc de finques rurals i, posteriorment, situades en estructures més institucionalitzades— en sorgiria una gran proliferació de monestirs arreu de l'Occident medieval, principalment al nord de l'Àfrica, Hispània i la Gàl·lia insular.

Aquests estudis d'història monàstica ens abasten un conjunt de dades de gran interès a propòsit dels processos d'implementació i desenvolupament (i, en alguns casos, extinció) d'aquest monacat primitiu. Els treballs de recerca que s'editen ací són el resultat de les aportacions generades pel primer seminari internacional sobre “Paisajes Patrísticos del Monacato Primitivo en Occidente (siglos IV-VII)”, que se celebrà a Barcelona el mes de novembre del 2021 i en el qual Jordina Sales-Carbonell tractà la vestimenta dels monjos i les monges amb una curiosa aportació titulada “La moda monástica en la Hispania tardoromana y visigoda: ¿una cuestión aristocrática?” (veg. p. 111-135). Sales-Carbonell assenyala com, en aquell moment històric, la moda es posà al servei d'un moviment socioreligiós que volia fer visible per a la societat el nou fenomen espiritual que es començava a posar “de moda” en determinats membres de l'aristocràcia tardoromana i, ahora, aporta uns apunts d'iconografia i arqueologia que ajuden a explicar-nos “cómo se pudo haber producido el proceso estético que partió del asceta extremo y acabó en el cenobita moderado, por lo menos en lo que a su ropaje y aspecto exterior se refiere” (p. 113), ja que la indumentària monàstica esdevindria la part essencial dels aspectes externs que es “magnificaren” per mostrar a la societat “el nuevo estatus de poder de la antes denostada y perseguida religión cristiana” (p. 133).

Una altra de les contribucions significatives que es mostren en aquest seminari internacional fou presentada per Carles Buenacasa, qui afrontà la difícil temàtica de “La conciliación del pensamiento cívico y ascético en los orígenes del monacato del norte del África romana

occidental” al llarg dels segles IV-VI, en què, precisament, Buenacasa posà en relleu les línies mestra de la irrupció del monacat en l'àmbit geogràfic esmentat i assenyalà les particularitats del caràcter “incívic” —rural i espiritualitzat— del model antonià del monacat, que es contraposa amb el monacat “culte” i “urbà” de Basili de Cesarea i d'Agustí d'Hipona que s'anà desenvolupant progressivament en àmbits cívics, sempre amb vinculació a l'autoritat episcopal, puix que la fugida al món rural per una cerca de la perfecció mitjançant un ideal de vida solitària i autònoma era esguardada pels pagans com una conducta estèril i incívica que no conduïa enlloc. El professor Buenacasa remarca que la vida monàstica sorgí al final de les persecucions com “una nueva oportunidad para el heroísmo de aquellos que preferían anteponer su fidelidad a Dios antes que la cura corporum y a las comodidades del siglo, puesto que el monje moría heroicamente para el resto del mundo al desaparecer tras los muros del cenobio” (p. 57).

El model monàstic agustinianà assolí una gran expansió en nombroses poblacions del nord d'Àfrica, en les quals va establir, de manera força habitual, un monestir de clergues instal·lat a la seu episcopal a fi de regular la vida comunitària del clergat local, va bastir un monestir masculí i, com va poder, va construir un cenobi femení per donar acollida i donar formació a les noies del territori que havien optat per consagrar llur virginitat (veg. la “Tabla de los monasterios conocidos en África durante el período romano-vándalo, siglo IV-VI” a les p. 59-72).

Cal valorar la versió i l'estudi que ens ofereix Mattia C. Chiariatti (a les p. 101-109) sobre el text normatiu redactat per organitzar les primeres experiències de vida monàstica a l'Occident titulat *La Regula Macarii; una fuente monástica del siglo V*, que, molt possiblement, redactà a finals del segle V l'abat Porcari del monestir de Lérins i que es va divulgar amb el nom fictici de Macari, en què s'articulaven els aspectes generals de la vida comunitària que calia desenvolupar a l'interior d'un monestir. Chiariatti aporta una versió acurada al castellà de la *Regula* a partir de l'edició crítica del text que l'any 1982 publicà Aldabert de Vogüé (veg. p. 103-109: *Da comienzo la Regla de san Macario Abad, quien tuvo bajo su orden a cinco mil monjes*); una regla monàstica de to profun-

dament pragmàtic en què es disposava la manera com els monjos havien de guardar “la perfectísima caridad, y que amen a Dios con toda la mente, con todo el corazón y con toda la virtud” (*Regla de san Macario*, 1).

Finalment, i a propòsit d'aquest cèlebre monestir de Lérins, volem ressaltar les aportacions de Raül Villegas sobre *La construcción del paisaje monástico en los primeros escritos de los monjes de Lérins* (veg. p. 81-97), fruit d'una anàlisi meticulosa dels textos primitius que tracten sobre la configuració espiritual de tan emblemàtic monestir a les illes de Lerins edificat davant de les costes franceses de l'actual Canes.

Aquest conjunt d'estudis monàstics ressenyats per als lectors de la *Revista d'Humanitats* són el resultat del projecte de recerca titulat “Paisajes monásticos. Representaciones y virtualizaciones de las realidades espirituales y materiales medievales en el Mediterráneo occidental (siglos VI-XVI)”, que ha finançat el Ministeri de Ciència. Ens congratulem enormement per aquestes aportacions tan innovadores al coneixement del monacat primitiu a l'Occident.